

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ НАУКИ І ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ ТА УКРАЇНОЗНАВСТВА

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
«ДНІПРОВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ І ПЕДАГОГІКИ

ФІЛОСОФІЯ І КУЛЬТУРА В АНТРОПОЛОГІЧНИХ ВИМІРАХ СУЧАСНОСТІ

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

ХІІ міжнародної наукової конференції
з нагоди Всесвітнього Дня Філософії (UNESCO)

16 листопада 2023 року

Філософія і культура в антропологічних вимірах сучасності : зб. тез доп. XII міжнар. наук. конф. з нагоди Всесвіт. Дня Філософії (UNESCO), 16 листоп. 2023 р. / М-во освіти і науки України, Укр. держ. ун-т науки і технологій, каф. Філософії та українознавства, Нац. техн. ун-т «Дніпров. політехніка», каф. Філософії і педагогіки. – Дніпро : УДУНТ, 2023. – 142 с.

У збірнику опубліковані тези доповідей XII міжнародної наукової конференції «Філософія і культура в антропологічних вимірах сучасності» з нагоди Всесвітнього Дня Філософії (UNESCO). В центрі уваги учасників знаходиться своєрідність нинішнього звучання антропологічних проблем. Переосмислюючи усталену протягом попередніх десятиліть тезу про «смерть людини», учасники конференції зосереджують увагу на особливостях трансформації уявлень про природу людини та її покликання в умовах військового часу. Також аналізуються актуальні проблеми філософської антропології, специфіка філософії та культури в добу метамодерну, осмислюється феномен війни як визначальний чинник сучасної рецепції одвічних філософських проблем. Учасники конференції виходять за межі усталеного європоцентризму та пропонують нові підходи до вивчення спадку вітчизняних мислителів. Червоною ниткою крізь всі матеріали конференції проходить ідея діалогу з геніальними попередниками як ключ до осягнення своєрідності звучання антропологічних проблем.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Голова організаційного комітету:

д-р техн. наук, професор Юрій ПРОЙДАК – проректор з наукової роботи УДУНТ

Співголови організаційного комітету:

д-р філос. наук, професор Анатолій МАЛІВСЬКИЙ,

д-р філос. наук, професор Юлія ШАБАНОВА

Ця робота ліцензується відповідно до [Creative Commons Attribution 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

DOI: 10.15802/lib.0010ER.23

© Український державний університет науки і технологій, 2023

© Національний технічний університет, «Дніпровська політехніка», 2023

Гужва А.

Американ Юніверситі Київ (Київ, Україна), ел. пошта: alla.guzhva@auk.edu.ua, ORCID: 0000-0001-5821-8182.

Популізм і конспірологія: самовикриття людини маси в граничній ситуації війни

Поширення популізму відображає перемогу банальності, скептицизму та релятивізму людини маси. Підкреслюється використання теорій змови як інструментів для політичних маніпуляцій, які мають реальні наслідки. Відзначається потенціал змін в граничній ситуації війни і необхідність критичного мислення для протидії популістським маніпуляціям.

Ключові слова: політичний популізм, теорії змови, людина маси, гранична ситуація, війна.

Guzhva A.

American University Kyiv (Kyiv, Ukraine), e-mail: alla.guzhva@auk.edu.ua, ORCID: 0000-0001-5821-8182.

Populism and conspiracy theories: unmasking the mass-man in the ultimate situation of war

The spread of populism reflects the victory of the banality, skepticism and relativism of the masses. It is emphasized the use of conspiracy theories as tools for political manipulation that have real consequences. The potential for changes in the extreme situation of war and the need for critical thinking to counteract populist manipulations are noted.

Keywords: political populism, conspiracy theories, mass-man, ultimate situation, war.

The waves of populism, which have freely swept across the globe in recent decades, do not testify to the dominance of the 'banality of evil', as interpreted by H. Arendt. They rather simply reflect the victory of banality¹, skepticism, and relativism in all their various forms. In a way, the postmodern lifestyle has effectively marginalized rationality among the masses, reducing critical thinking to a narrow specialization in scientific or specialized knowledge. Conspiracy theories, in the form of entertaining narratives that deny established official facts and spread false rumors, such as the existence of a shadow world government or 'Bandera Nazis' manipulating public opinion, have become effective tools for political struggle and propaganda. Despite the overwhelming evidence, several million supporters of conspiracy theories firmly believe that the Earth is flat, the Holocaust never happened, and Ukraine bombs itself. These beliefs underscore the tragic consequences of a lack of critical thinking.

On a theoretical level, the political function of conspiracy theories is considered a probable, though not mandatory, component of conspiracies². It is noted that conspiracy theories are ac-

tively and consciously used by “one-party systems, dictators, and populist leaders”³. Under authoritarian social systems, political populism often resembles a political religion⁴. However, the communities of supporters of each populist or authoritarian leader share a capsule ideology that shields their views from external information influences, challenging epistemic authorities⁵.

This means that a person who supports conspiracy theories inherently questions the words of experts and disregards widely accepted facts. Such individuals often view this information as deceit aimed at manipulating the ‘common people’. Populist leaders capitalize on the inherent rational doubt of those who question experts’ statements and reject established facts. They position themselves, claiming to speak on behalf of the people, against those seen as bearers of objective information, portraying them as an official elite concealing the true state of affairs. This opposition of one’s ideas and values to established structures indicates the affinity between political populism and popular culture⁶, which is widespread and recognized by mass society. For instance, Viktor Orban and Jaroslaw Kaczynski criticize the official structures of the European Union, Donald Trump critiques the ‘deep state’, Volodymyr Zelensky voiced criticisms of his predecessors, and only the Russians appear to criticize NATO and the USA, seemingly without recognizing the presence of an elite in their own country.

The kinship between the followers of a political leader and their idol is rooted in a strong emotional connection, allowing us to draw a comparison with the fandom associated with popular culture figures. This strong emotional connection, coupled with the a priori rejection of any information that does not align with the explanatory framework of the supporters' epistemological 'capsule,' gives rise to ideas that are exceptionally resistant to rational or value-based arguments. This resistance is particularly pronounced in the face of persecution or oppression directed at the chosen idol.

Certain situations and types of leaders can introduce new ideas, and in some cases, the stability within a community of supporters may play a positive role in the adoption of new practices and values, provided that these ideas are genuine and pertinent to evolving life circumstances. However, when dealing with the irrational denial of facts, manipulation, or propaganda, only extreme life situations, philosophically referred to as ultimate situations – such as war – have the capacity to rekindle critical thinking and sensitize supporters of conspiracy theories and political populism to rational arguments. To illustrate this, consider the statistical fact of Ukrainians' support for joining the NATO alliance. It is a rational fact, which is confirmed by expert conclusions, that NATO membership is a reliable factor for Ukraine's security in the future. This is a fact that has been known since the early 2000s. Despite expert consensus that NATO membership is crucial for Ukraine's future security, thanks to Russian propaganda and manipulative me-

dia reports, only 48% of the population supported joining the alliance before the full-scale aggression began, compared to the 89% support seen today⁷.

The Russian sociological agency 'Levada Center' found that following the full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation on February 24, support for Russian President Vladimir Putin as well as the fact of aggression to increased 83% among population⁸. This indicator is decreasing, but very slowly⁹. Simultaneously, the widespread support for war with Ukraine or complete indifference to human suffering among the aggressor country's population serves as a practical result and a sign of masterful populist manipulation of conspiracy theories. The Russian population may only break free from this mass condition through ultimate situations, such as war. Hence, political populist leaders, while attempting to conceal their true intentions, involuntarily foster the reveal and unmasking of the concealed desires and needs of the masses. Paradoxically, they themselves remain figures of the masses, despite their self-estimate as a Master of Mass.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рейхштадт, Р. (2023). Опіум дурнів: нарис теорії змови /пер. з фр. О. Панича. Київ: Дух і Літера, 168 с.
2. HARRIS, K. (2023). Conspiracy Theories, Populism, and Epistemic Autonomy. *Journal of the American Philosophical Association*, 9(1), 21-36. doi:10.1017/apa.2021.44.
3. Рейхштадт, Р. (2023). Опіум дурнів ... с. 69.
4. Maier, H. (2006). Political Religions and Their Images: Soviet Communism, Italian Fascism and German National Socialism. *Totalitarian Movements and Political Religions*, 7(3), 267-281. Doi: 10.1080/14690760600819440.
5. HARRIS, K. (2023). Conspiracy Theories, Populism, and Epistemic Autonomy ... p. 27.
6. Гужва, А. (2021). Політичний популізм і популярна культура. *Філософська думка*, 3, 125-137. doi:10.15407/fd2021.03.125.
7. Ставлення до вступу України до НАТО і безпекові гарантії. Київський Міжнародний Інститут Соціології. <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1258&page=1> (Дата звернення 31.10.2023).
8. 83% росіян підтримують Путіна – Левада-Центр (30 бер. 2022). Українська правда. Офіційний сайт. <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/30/7335868/> (Дата звернення 31.10.2023).
9. Озтурк, І. (11 вер. 2023). Чи підтримують росіяни свою армію: несподівані результати опитування. Главком. <https://glavcom.ua/world/observe/chi-pidtrimujut-rosijani-diji-armiji-rezultati-opituvannja-955643.html> (Дата звернення 31.10.2023).